

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sote-järjestämlakia siltä osin, kun se koskee valmiutta, varautumista sekä yllättävien ja poikkeuksellisten häiriötilanteiden hoitamista normaali- ja poikkeusoloissa.

Samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden välisestä varautumista koskevasta yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta sovittaisiin jatkossakin hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa. Kansallisiin ja kansainvälisiin uhkakuviin varautumiseksi esityksessä ehdotetaan perustettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmä. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmälle sekä hallintosäännössä nimetyille viranhaltijoille ehdotetaan annettavan sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisvastuuta esityksessä täsmennetyin ehdoin yhteistyöalueittain tai kansallisesti, mikäli se on tarpeellista häiriötilanteen laajuuden, kiireellisyyden tai muun erityisen syyn takia.

Lausunnon antajan lausunto

Antaisivatko ehdotetut muutokset riittävät mahdollisuudet hoitaa hyvinvointialueiden rajat ylittäviä häiriötilanteita käytännössä? / Ger de föreslagna ändringarna tillräckliga möjligheter att i praktiken hantera störningssituationer som överskrider välfärdsområdenas gränser?

- Kyllä/Ja
- Ei/Nej

Tukisivatko ehdotuksen mukaiset yhteistyöaluetasoiset ja kansalliset järjestelyt hyvinvointialueiden valmiutta ja varautumista? / Stöder de föreslagna arrangemangen på samarbetsområdesnivå och nationell nivå välfärdsområdenas beredskap och förberedelser?

- Kyllä/Ja
- Ei/Nej

Olisivatko ehdotetut normaaliolojen häiriötilanteiden hoitamista koskevat toimintamallit toimivia myös poikkeusoloissa? / Är de föreslagna verksamhetsmodellerna för hantering av störningssituationer under normala förhållanden fungerande också under undantagsförhållanden?

- Kyllä/Ja
- Ei/Nej

Muut mahdolliset huomiot hallituksen esityksestä / Övriga eventuella kommentarer om regeringspropositionen:

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua lakiluonnoksesta.

Esitetyt muutokset järjestämislakiin ovat oikean suuntaisia, mutta vaativat joko täsmentämistä lakiin tai asetuksella annettaviin muihin täsmennyksiin. Häiriötilanteita on eri tasoisia ja eri syistä johtuvia, ja toisaalta poikkeusolot ovat olosuhde- ja aiheuttajariippuvaisia. Esimerkiksi poikkeusoloissa ei välttämättä edes YTA-tasoinen yhteistyö ole riittävää vaan tarvitaan merkittävämpää kansallisen tason yhteistyötä, jopa rajat ylittävää yhteistyötä, jota ei esitetyt muutokset sellaisenaan mahdollista.

Sen lisäksi esitetty kysymys ” Antaisivatko ehdotetut muutokset riittävät mahdollisuudet hoitaa hyvinvointialueiden rajat ylittäviä häiriötilanteita käytännössä” on esitettyjen järjestämislain muutosten osalta osin tulkinnanvarainen. Esitetyt muutokset koskevat pääosin varautumisen toimintaa ja siitä sopimista, tietojen vaihtoa häiriötilanteisiin liittyen, eikä niinkään itse häiriötilanteen käytännön hoitamista kaikessa laajuudessaan. Tällaiset toimivaltasäännökset ovat toiset.

Kokonaisuutena näemme kuitenkin, että ehdotetut muutokset mahdollistavat yhteistyösopimuksessa asioista tarkemman sopimisen ja luovat lainlaatijan tahtotilan laajempaan yhteistyöstä sopimiseen YTA:n yhteistyösopimuksessa. Jää kuitenkin kunkin YTA:n sisällä hyvinvointialueiden kesken YTA sopimuksessa päätettäväksi, miten varsinainen organisoituminen tapahtuisi tai miten esimerkiksi valmiuskeskuksen toiminnassa YTA:n kaikkien hyvinvointialueiden tarpeet tulevat yhtäläisesti tunnistetuksi ja huomioiduiksi- eikä vain yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen.

Samoin mm pahimmillaan monella eri tavalla jää sovittavaksi, miten sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen johtoryhmässä olevan YTA:n yliopistollisesta sairaalaa ylläpitävältä hyvinvointialueelta tulevan jäsenen edustuksellisuus koko YTA:aa koskien varmistetaan ja miten tiedonkulkua takaisin YTA:n jokaiselle hyvinvointialueelle veloitetaan tuotettavan ja huomioitavan YTA:n eri hyvinvointialueiden näkemykset kansallisessa päätöksenteossa. Tältä osin esitys ei ole kaikkien hyvinvointialueiden etua tasapuolisesti turvaavaa, tai ainakaan kansallisesti yhdenmukaisella tavalla toteutuva.

Huomioitavaa tässä on myös se, että ”YTA” itsessään ei tulkintamme mukaan ole oikeushenkilö voimassa olevan lainsäädännön puitteissa, kuten myös perustelumuiiston 5.1.1 luku toteaa, mutta esitetyt muutokset eivät tätä ratkaise. Tällöin ongelma on edelleen siinä, että miten yhteisessä toiminnassa voidaan muutoin päättää kuin (jokainen YTA alue tavallaan) sopien tästä YTA sopimuksessa.

Ongelma on myös se, että hyvinvointialuetta koskevassa päätöksessä hyvinvointialue on asianosainen, myös varautumisen johtoryhmän toiminnan osalta, mutta miten esimerkiksi YTA -sopimuksen tavoitteen vastaisesta menettelystä voidaan hakea muutosta tai myös varmistaa päätösten oikeasuhtaisuus vain

sopimuksellisesti sovitusta edustuksellisuudesta? Onko tämä myös juridisesti riittävää jää epäselväksi.

Tiedostamme täysin, että häiriötilanteessa on tarpeen toimia ripeästi ja yhteisen edun mukaisella tavalla kansalaisten parhaaksi, mutta ilman asianmukaista sääntelyä tämä voi johtaa myös kunkin toimijan omiin tulkintoihin tilanteessa, jossa perusoikeuksien mukaisuus tulisi kuitenkin varmistua ja perustua ennemmin lakiin kuin keskinäiseen sopimiseen, jonka voi tehdä monella eri tavalla.

Sinänsä taustamuistiossa ehdotetun 51 § osalta todetaan, että olisi tarkoituksenmukaista, että yhteistyöalueen valmiutta ja varautumista ohjaava ryhmä (VNA 309/2023 5 § 1 mom mukaisesti) tukisi valmiuskeskusta tehtävässä, mutta varsinaisessa lakiehdotuksessa tätä kuitenkin ei todeta ja asetuksessa määritetyn varautumista ohjaavan ryhmän yhteys valmiuskeskuksiin jää puutteelliseksi.

Taustamuistiossa on kuvattu kattavasti erilaisia häiriötilanteita, mutta esitetyt lakimuutokset eivät sellaisenaan tule olemaan oikeasuhtaiset keinovalikoimat näiden eri laajuisten ja vaikutuksiltaan hyvinkin erilaisten uhkien varautumisen toimeenpanoon – uskoaksemme esitetyt lakimuutokset ovat ennemminkin varautumisen suunnittelun ja resurssien kohdentamista helpottavia, mutta sellaisenaan riittämättömiä vaikkapa vakavan häiriötilanteen laajaan ja pitkäkestoiseen poikkeusoloihin johtavan tilanteen tosiasialliseen hoitamiseen. Esitetyt muutokset tarjoavat vain osittain keinoja niiden hallintaan.

Haluamme tuoda esille, että esim pandemiassa paikallisten olosuhteiden ja tilanteen tunteminen on äärimmäisen merkityksellistä ja toiminnan koordinoiminen resursseista tietämättä ja niitä tuntematta on ongelmallista.

Lisäksi toiminnan johtaminen ja toimintojen muuttaminen sekä resurssiohjaus toisen hyvinvointialueen alueelle sinne kohdistuvista tulevista taloudellisista seurauksista vastaamatta on ongelmallista.

Pidämme riittämättömänä myös sitä, miten lainsäädännöllisesti varmistetaan nopeat päätökset YTA:ta laajemmassa yhteistyössä, myös Pohjoismaisessa laajuudessa, tilanteen niin vaatiessa. Ehdotettu muutos 50 c §:ksi ei tätä riittävän yksikäsitteisesti ja selkeästi määritä.

Joensuu, 24.6.2024

Susanna Wilén

Terveys- ja sairaanhoitopalvelujen toimialuejohtaja

0503877942

Tikkamäentie 16

80210 Joensuu

Pohjois-Karjalan Hyvinvointialue, Siun Sote

